תוספתא · מהדורת ליברמן · סדר זרעים

תוספתא פאה (ליברמן)

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

תוספתא פאה (ליברמן)

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/תוספתא-פאה-ליברמן/
הקובץ נוצר ב־19 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
פרק ב 5
פרק ג 7
פרק ד 10

פרק א

א דברים שאין להן שיעור, הפיאה והבכורים והראיון וגמילות חסדים ותלמוד תורה. הפיאה יש לה שיעור מלמטה ואין לה שיעור מלמעלה. העושה כל שדהו פיאה אינה פיאה.

ב על אילו דברים נפרעין מן אדם בעולם הזה והקרן קיימת לעולם הבא, על ע"ז ועל גלוי עריות ועל שפיכות דמים, ועל לשון הרע כנגד כולם. זכות יש לה קרן ויש לה פירות, שנ' אמרו צדיק כי טוב כי פרי וגו'.

ג עבירה יש לה קרן ואין לה פירות, שנ' אוי לרשע רע. אם כן מה אני מקיים ויאכלו מפרי דרכם וגו', עבירה שעושה פירות יש לה פירות, שאין עושה פירות אין לה פירות.

ד מחשבה טובה המקום ברוך הוא מצרפה, מחשבה רעה אין המקום מצרפה, שנ' אם און ראיתי בלבי לא ישמע ה', הא מה אני מקיים שמעי הארץ (הא מה אני מקיים) הנה אנכי מביא רעה על העם הזה פרי מחשבות', אלא מחשבה שעושה פירות המקום מצרפה עם המעשה, מחשבה שאינה עושה פירות אין המקום מצרפה עם המעשה.

ה נותן אדם פיאה מתחילה, ובאמצע, ובסוף. ואם נתן בין בתחילה בין באמצע בין בסוף יצא. ר' שמעון או' אם נתן בין בתחילה בין באמצע בין בסוף הרי זו פיאה, וצריך שיתן בסוף כשיעור. ר' יהודה או' אם שייר קלח אחד סומך לו משם פאה, ואם לאו אינו נותן אלא משם הפקר. אמ' ר' יהודה במה דברים אמורים בזמן שנתן פיאה ומבקש להוסיף. לא נתן מן הקמה יתן מן העומרין, לא נתן מן העומרין יתן מן הגדיש, לא נתן מן הגדיש יתן מן הכרי עד שלא מרח. ואם מרח, מעשר ונותן.

ו אמ' ר' שמעון מפני ארבע' דברים לא יתן אדם פיאה אלא בסוף. מפני גזל העניים, ומפני בטול העניים, ומפני מראית העין, ומפני הרמאין. מפני גזל העניים כיצד, שלא יראה שעה שאין שם אדם ויאמר לעני מדעתו בוא וטול לך פיאה זו. ומפני בטל עניים כיצד, שלא יהו עניים יושבין ומשמרין כל היום, ואו' עכשיו הוא נותן פיאה, עכשיו הוא נותן פאה, אלא מתוך שניתנה בסוף הולך ועושה מלאכתו ובוא ונוטלה באחרונה. ומפני מראית העין כיצד, שלא יהו עוברין ושבין אומ' ראו היאך פלני שקצר את שדהו ולא הניח ממנו פיאה, שכך כת' בתורה לא תכלה פאת שדך וגו'. ומפני הרמאין כיצד, שלא יאמרו כבר נתננו. דבר אחר שלא יניח את היפה ויתן מן הרע.

ז הירק אע"פ שלקיטתו כאחד, אין מכניסו לקיום. תאנים אע"פ שמכניסו לקיום, אין לקיטתן כאחד. ר' יוסה בי ר' יהודה או' רטובות תמרה פטורות מן הפאה, שאין ראשון

ממתין לאחרון. ר' לעזר בר' צדוק או' השיזפין חייבין בפיאה. אחרים או' אף בנות שוח וחלחלחין.

ח אילו מפסיקין לפיאה, הנחל, והשלולית, דרך היחיד, ודרך הרבים, ושביל היחיד ושביל הרבים הקבוע בימות החמה ובימות הגשמים, הבור, והניר, וזרע, וקוצר לשחת, ושלשה תלמים של פתיח, ואמת המים שאינה יכולה ליקצר כאחת. ר' יהודה או' אם עומד באמצע וקוצר מכאן ומכאן מפסיק, ואם לאו אין מפסיק. אכלה חגב, אכלה גובייי, קירסמוה נמלים, שברתה הרוח או בהמה, הכל מודים שאם חרש מפסיק ואם לאו אינו מפסיק.

ט קצר חציה ומכר את הקצור, קצר חציה והקדיש את הקצור, נותן פאה מן האחד על הכל. המדרגות שהן גבוהות עשרה טפחים, נותן פאה מכל אחת ואחת. ואם היו ראשי שורות מעורבין, נותן פאה מאחת על הכל. המארג חייב בתחלתו וחייב בסופו.

י היו בו ארבעה או חמשה גפנים, בוצרן ומכניסן לתוך ביתו, ופטור מן הפרט מן השכחה ומן הפיאה, וחייב בעוללות. אם שייר, נותן מן המשואר על מה ששייר. והמידל נותן מן המשוייר על מה ששייר. אמ' ר' יהודה במה דברים אמורים במידל לשוק, אבל המידל לתוך ביתו, נותן מן המשואר על הכל.

יא המקטף ומכניס לתוך ביתו, אפי' כל שדהו, פטור מן הלקט ומן השכחה ומן הפיאה וחייב במעשרות.

יב הכותב נכסיו לבניו, וכתב לאשתו קרקע כל שהו, איבדה כתובתה. אמ' ר' יוסי במה דברים אמורים בזמן שקבלה עליה לשם כתובתה, אבל לא קבליה לשם כתובתה מה שנתן נתן, וגובה כתובתה מן השאר.

יג הכותב נכסיו לעבדו יצא בן חורין, שייר קרקע כל שהוא לא יצא בן חורין. ר' שמעון או' הרי האומר כל נכסיי נתונין לפלוני עבדי חוץ מאחד מרובו שבהן לא אמ' כלום, חוץ מעיר פלנית ושדה פלונית, אע"פ שאין שם אלא אותה שדה ואותה העיר, זכה עבד זה בנכסים, וקנה עצמו בן חורין. וכשנאמרו דברים לפני ר' יוסה אמ' שפתים ישק [משיב] דברים נכוחים.

פרק ב

א נטל מקצת פאה וזרק על השאר, אין לו בה כלום. ר' מאיר אומ' קונסין אותו ונוטלין הימנו זו וזו.

ב בעל הבית שנתן פאה לעניים, ובא עני אחר ונטלה מאחוריהן הרי זה זכה. שני עניים שהיו מתכשין על העמור, ובא עני אחד ונטלו מאחוריהן הרי זה זכה, שאין העני זוכה בלקט בשכחה ובפיאה עד שתפול לתוך ידו.

ג פועלין שהיו קוצרין בתוך קופותיהן, הרי אילו מעבירין אותן.

ד לא יטול בעל הבית לקט מן העניים על מנת ללקוט מבין העומרין.

ה ר' יהודה אומר שחרית בעל הבית צריך שיאמר כל מה שליקטו עניים (מבין) מן העומרין הרי זה הפקר. ר' דוסה או' לעתותי ערב. וחכמים או' הפקר אונסין הפקר שאין אחריות לרמאין.

ו בעל הבית שנתן פאה לעניים, או' לו תן לנו מצד זה ונותן להם זו וזו הרי זו פיאה.

ז פועלין שהיו עושין אצל בעל הבית, אינן רשאין לגמור את כל השדה, אלא משירין כדי פיאה. ואינה פיאה עד שיפרישנה בעל הבית לשם פאה.

ח עני שראה כדי פיאה בין בתבואה בין באילן, אין רשיי ליגע בה, ואסורה משום גזל עד שתודע לו שהוא פאה.

ט גוי שמכר קמתו לישראל לקצו', חייב בפיאה. ישראל שמכר קמתו לגוי, פטור מן הפיאה. ישראל וגוי שהיו שותפין בקמה, [חלקו של ישראל חייב וחלקו של גוי פטור. ר' שמע' אומר ישראל וגוי שהיו שותפין בקמה,] פטור מן הפאה. אימתי בזמן שהגוי ממחה, אבל אין הגוי ממחה חייב בפיאה.

י גוי שמת ובזבזו ישראל את נכסיו, המחזיק במחובר לקרקע חייב בכל, בתלוש מן הקרקע פטור מן הכל. החזיק בקמה, פטור מן הלקט מן השכחה ומן הפאה וחייב במעשרות.

יא הלקט והשכחה והפאה של נכרי חייב במעשרות. אימתי בזמן שהגוי ממחה, אבל אין הגוי ממחה הפקר גוי הפקר, ופטור מן המעשרות.

יב בעל הבית שנתן פאה לעניים, אין רשיי שיאמר להן טלו זרע ותנו פשתן, טלו תמרים ותנו מכבדות, נשרו ואחר כך הפרישן אין חייב משם פאה אלא זרע בלבד.

יג [ארבע] מתנות בכרם, פרט שכחה ופאה ועוללות. שלש בתבואה, לקט שכחה ופאה. שתים באילן, שכחה ופאה. כל אלו אין בהם משם טובה. אפי' עני שבישראל מוציאין אותו מידו. ושאר מתנות כהונה, כגון הזרוע והלחיים והקבה, יש בהן משם טובה, ונותנן לכל כהן שירצה. אין מוציאין לא של כהן מכהן ולא של לוי מלוי.

יד אי זהו לקט, זה הנושר בשעת הקציר ובשעת התלישה. ר' יוסה אומ' אין לקט אלא הנושר בשעת הקצירה בלבד, שנ' ולקט קצירך לא תלקט.

טו שבולת שבקמה הרי היא של בעל הבית, שבקציר, הרי היא של עניים. חציה בקמה וחציה בקציר, נוטלה ומשליכה לאחוריו, שספק לקט לקט.
טז חורי נמלים אסורין משם גזל, ואם הפקירן בעל הבית מותרי' משום גזל. ר' שמעון בן לעזר או' אם היו נזיקין אסורין משום גזל.
יז בעל הבית שנתן כליבה לעני למלות לו מים, אין בו משום לקט שכחה ופיאה, וחייב במעשרות.
יח עניים המחזרין בין הגרנות מעשרין ונותן להם. הצנועין מוציאין בידן מעות, בדברים הנאכלין, ונותנין לו דבר מיעט כדי שיאכלנו עד שלא יגע לעיר. ושאר כל מתנות עניים שבשדות שאין העני מקפיד עליהן, הרי אילו של בעל הבית.
יט מאימתי שורפין קשין שבשדות, בשדה לבן עד הפסח, בשדה אילן עד ראש השנה, מפני גזל אדם ובהמה. בשדה בית השלחין מיד דברי ר' יהודה. וחכמים או' בשדה לבן עד העצרת, בשדה אילן עד ראש השנה, מפני גזל אדם ובהמה, בשדה בית השלחין מיד.
כ המרבץ את שדהו כדי שלא יכנסו עניים לתוכו, אם היה הזיקו מרובה על של עניים מותר, ואם היזק העניים מרובה על שלו אסור. ר' יהודה או' בין כך ובין כך מלקט ומניח על גבי גדר, והעני בא ונוטל את שלו.
כא השובלין שבקשין ושבשדות הרי אילו של בעל הבית. אמ' ר' עקיבה בזו נהגו בעלי בתים עין יפה.

פרק ג

א המקבל שדה לקצור, לא ילקט בנו אחריו. ר' יוסי או' ילקט בנו אחריו. אבל העריסין (והעכורות) והחכורות והמוכר קמתו לחברו לקצור, ילקט בנו אחריו. היו שם עניים שאינן ראויין ללקט, אם יכול בעל הבית למחות בידן ממחה, ואם לאו מניחן מפני דרכי שלום. אין שוכרין פועלי גוים, לפי שאין פקיעין בלקט. אין נותנין מעשר עני לעניי גוים, אבל נותנין להן חולין מתוקנין לשם טובה. בעל הבית שהיה עומד בעיר, א' יודע אני שהפועלין שכיחין את העומר במקום פלוני, ושכחוהו אין שכחה. ר' שמעון בן יהודה או' משום ר' (יהודה) שמעון אפי' אחרים עוברין בדרך וראו את העומר ששכחוהו, אין שכחה, ר' שמעון בן יהודה או' משם ר' שמעון אפילו אחרים עוברין בדרך וראו את העומר ששכחוהו פועלין, אין שכחה עד שישכחוהו כל אדם. ר' יהודה או' העושה כל שדהו עומרים, מעמר להן כמעמר לגדיש, חררה בגדיש. מודים בית שמיי ובית הלל שאם הפקיר לאדם ולא לבהמה לישראל ולא לגוים הפקר.

ב אמ' ר' אלעאי שאלתי את ר' יהושע על אילו עומרין נחלקו בית שמיי. אמ' לי התורה הזאת על אילו העומרין, הסמוך לגפא ולגדיש לבקר ולכלי' ושכחו. וכשבאתי ושאלתי את (ר' ליעזר אמ' ר' ליעזר) ר' ליעזר אמ' לי מודים באילו שאין שכחה, על מה נחלקו, על העומר שהחזיק בו להוליכו לעיר ונתנו בצד גדר ושכחו, שבית שמאי או' אין שכחה, מפני שזכה בו. ובית הלל אומ' שכחה. וכשבאתי והרציתי דברים לפני ר' לעזר בן עזריה, אמ' לי התורה אילו דברים נאמרו מסיני.

ג העומר שהחזיק בו להוליכו לעיר, ונתנו על גב חבירו ושכח את שניהם, התחתון שכחה והעליון אינה שכחה. (התחתון) ר' שמעון או' שניהם אין שכחה, [התחתון] מפני שמכוסה, והעליון מפני שזכה בו.

ד שדה שעמריה מעורבין, ועימר ושכח אחד מהן אין שכחה עד שיעמר כל סביביו. העומר שכנגדו מוכיח כיצד, מי שהיו לו עשר שדות של עשרה עשרה עומרין, ועימר אחד מהן לצפון ולדרום ושכח אין שכחה, מפני שנידון במזרח ובמערב.

ה שתי כריכות המובדלות זו מזו שכחה, שלש אין שכחה. שני עמרין המובדלין זה מזה שכחה, שלשה אין שכחה, שתי גפנים המובדלות זו מזו שכחה, שלשה אין שכחה. שני גרגרין פרט, שלשה אין פרט. שתי שבלין המוטלות כדרכן לקט, שלש אין לקט. אילו דברי בית הלל. ר' יוסה או', חנניה בן אחי ר' יושוע או', כל שבאת רשות עני לאמצע, כגון התבואה והכרם, אין מצטרפין. וכל שלא באת רשות עני לאמצע, כגון פירות האילן, הרי אילו מצטרפין. אימתי אמרו קמה מצלת את העומר, בזמן שלא ניטלה מבנתים, הא אם ניטלה מבנתים הרי זו אין מצלת. קמת חבירו מצלת על שלו, של חטין על של שעורין, של נכרי על של ישראל, דברי ר' מאיר. וחכמים אומ' אין מצלת (על) אלא על שלו, וממין על מינו.

ו רבן שמעון בן גמליאל או' כשם שהקמה מצלת את העומר כך העומר מציל את הקמה. ודין הוא, מה אם קמה שהורע כח עני בה הרי היא מצלת את העומר, עומר שייפה כח עני בו אינו דין שיציל את הקמה. אמ' לו, ר', מה לקמה שמצלת את העומר, שהרי ייפה כח עני בו, יציל את הקמה שהרי ייפה כח עני בה.

ז יפה כח עני בקמה יתר [מ]בעומר, ובעומר יותר מבקמה, שהקמה יש לה לקט שכחה ופיאה מה שאין כן בעומר. העומר שיש בו סאתים ושכחו, אין זו שכחה, עד שיהא בו סאתים.

ח החותך כריכות ועתיד לעמרן, וכן אגודי השום ואגודות השום והבצלים, אין להן שכחה. המעמר מפני דלוקה ומפני אמת המים אין להן שכחה מפני שעתיד לבחן.

מעשה בחסיד אחד ששכח עומר בתוך שדהו ואמ' לבנו צא והקריב עלי פר לעולה ופר לשלמים. אמ' לו, אבא, מה ראית לשמוח במצוה זו מכל מצות האמורות בתורה. אמ' לו כל מצות שבתורה נתן לנו המקום לדעתנו, זו שלא לדעתנו, שאילו עשינוה ברצון לפני המקום לא באת מצוה זו לידינו. אמ' לו הרי הוא או' כי תקצור קצירך וגו', קבע לו הכת' ברכה. והלא דברים קל וחומר, מה אם מי שלא נתכוון לזכות וזכה מעלין עליו כאילו זכה, המתכוין לזכות וזכה על אחת כמה וכמה. כיוצא בו, ואם נפש כי תחטא ועשתה וג', והביא איל תמים וג', והלא דברים קל וחומר, מה אם מי שלא נתכוון לחטוא ולא חטא מעלין עליו כאילו חטא, המתכון לחטוא וחטא על אחת כמה וכמה.

ט כל הזית שיש לו [שם] בשדה, כזית נטופה בשעתו, שכחו אין שכחה. במה דברים אמורים בזמן שלא התחיל בו, אבל אם התחיל בו ושכחו הרי זו שכחה, עד שיהא בו (הזית) סאתים.

י הזית שהוא עוד שלש שורות של שני מלבנין, ושכחו, אין שכחה. במה דברים אמורים בזמן שאין מכירו, אבל בזמן שמכירו רץ אחריו ונוטלו, אפי' מאה אמה.

יא המפקיר את כרמו, עשירין נוטלין את האשכולות ועניים נוטלין את האשכולות ואת העוללות. אי זו היא עוללות, כל שאין לה לא כתף ולא נטף. יש לה כתף ואין לה נטף, נטף ואין לה כתף, הרי היא של בעל הבית, ואם לאו הרי היא של עניים. אי זהו כתף, פסיגין המחוברות בשזרה זו על גבי זו. נטף, ענבים המחוברות בשזרה ויורדות.

יב גוי שמכר כרמו לישראל לבצור, חייב בעוללות. וישראל שמכר כרמו לגוי לבצור, פטור מן העוללות. ישראל וגוי שהיו שותפין בכרם, חלקו של ישראל חייב, של גוי פטור. ר' שמעון או' ישראל וגוי שהיו שותפין בכרם, פטור מן העוללות.

יג המקדיש את כרמו, לא יקדיש את העוללות, שאין אדם מקדיש דבר שאינו שלו.

יד בן לוי שנתמנו לו ענבים, והיו בו עוללות אינו חושש שמא של עניים הן.

טו הנוטע כרם להקדש, פטור מן הערלה ומן הרבעי, וחייב בשביעית. מאימתי אדם רשיי לבצור כרמו, משיודע הפרי. שכבר נתחייב הכרם בגדולי עוללות.

טז אי זו היא שכחה, בעריסין גדולים, כל שאין יכול לפשוט את ידו וליטלה, בעריסין קטנים, משיעבר הימנו, בדלית ובדקל, משירד ממנו. ושאר כל האילן, משיפנה וילך לו. במה דברים אמורים בזמן שלא התחיל בו, אבל אם התחיל בו ושכחו, אין שכחה, עד שיבצור את כל סביביו.

פרק ד

א ר' יהודה או' מקום שדורכין את העוללות, נאמן עני לומר יין זה עוללות הוא, לקט זה לקטתיו אני ואחי וקרובי, אבל אין נאמן לומר מפלוני גוי לקחתיו, מאיש פלוני כותי לקחתיו. עניי כותים כעניי ישראל, אבל עניי גוים אין מאמינים להם בכל דבר.

ב אין פוחתין לעני בשעת מעשר עני מחצי קב חטין, או קב שעורין. במה דברים אמורים על הגורן, אבל מתוך ביתו נותן כל שהוא, ואינו חושש. ושאר מתנות כהונה ולויה נותן כל שהוא ואינו חושש. רצה מציל מחצה ונותן מחצה. אבה יוסה בן דוסתאי אמ' משום ר' ליעזר רצה נותן לפניהם שליש, ומניח שתי ידות לקרוביו.

ג כהנים ולוים שהיו עומדים על הגרן, ובאו כהנים אחרים ועמדו, אינן יכולין להוציא מידן. אמ' רבן שמעון בן גמליאל נהגו כהנים עין יפה שלא להוציא את אחיהם ריקנין, אבל מקמצין ונותנין להם. ר' שמעון בן לעזר או' אם באו עד שלא תחזור חלילה, עומדין על העקוב ונוטלין.

ד נשים ועבדים אין חולקין להם על הגורן, אבל נותנין להם מתנות כהונה ולויה לשם טובה.

ה רבן שמעון בן גמליאל או' כשם שהתרומה חזקה לכהונה בחילוק גרנות, כך מעשר ראשון חזקה ללוים בחלוק גרנות. החולק בבית דין אין לו חזקה לכהונה.

ו שתי חזקות לכהונה, בארץ ישראל נשיאות כפים וחלוק גרנות, ובסוריא עד מקום ששליח חודש מגיע, לנשיאות כפים, אבל לא לחילוק (מצות) גרנות. ובבל כסוריא. ר' שמעון בן לעזר או' אף באלכסנדריא, בראשונה כשהיה שם בית דין.

ז חומר בקדשי מקדש שאין בקדשי הגבול, ובקדשי הגבול שאין בקדשי מקדש, קדשי הגבול, קטנים חולקין בהן וטמאים חולקין בהן, וחולקין אותן בטומאה, ושוקלין מנה כנגד מנה. קדשי מקדש חייבין באחריותן ליטפל בהן, ולהביא לבית הבחירה. קדשי הגבול נותנין לכל חבר, קדשי מקדש אין נותנין אלא לאנשי משמר בלבד.

ח אין פוחתין לעני העובר ממקום למקום מככר בפונדיון, מארבע סאין בסלע. לן, נותנין לו פרנסת לינה, שמן וקטנית. שבת, נותנין לו מזון שלש סעודות, שמן וקטנית דג וירק. במה דברים אמורים בזמן שאין מכירין אותו, אבל בזמן שמכירין אותו אף מכסין אותו. היה מסביב על הפתחים אין נזקקין לו לכל דבר.

ט תמחוי כל היום, קופה מערב שבת לערב שבת. תמחוי לכל אדם, קופה לעניי אותה העיר. אם שהא שם שלשים יום הרי הוא כאנשי העיר לקופה, ולכסות ששה חדשים. לעניי העיר שנים עשר חדש.

י עני שנתן פרוטה לקופה ופרוסה לתמחוי מקבלין אותן ממנו. אם לא נתן אין מחייבין אותו ליתן. נתנו לו חדשים והחזיר להן שחקין, מקבלין אותו ממנו. אם לא נתן, אין מחייבין אותו ליתן. היה משתמש בכלי מילת נותנין לו כלי מילת, מעה נותנין לו (מאה) מעה, עיסה נותנין לו עיסה, פת נותנין לו פת, להאכילו בתוך פיו מאכילין אותו בתוך פיו, שנ' די מחסורו אשר יחסר לו, אפי' עבד אפי' סוס. לו, זו אשה, שנ' אעשה לו עזר כנגדו. מעשה בהלל הזקן שלקח לעני אחד בן טובים סוס שהיה מתעמל בו ועבד שהיה משמשו. שוב מעשה באנשי הגליל שהיו מעלין לזקן אחד ליטרא בשר בציפורי בכל יום.

יא היה משתמש בכלי זהב מוכרן ומשתמש בכלי כסף, בכלי כסף מוכרן ומשתמש בכלי נחשת, בכלי נחשת מוכרן ומשתמש בכלי זכוכית. אמרו משפחת בית נבטלה היתה בירושלם והיתה מתיחסת עם בני ארנון היבוסי, העלו להם חכמים שלש מאות שקלי זהב ולא רצו להוציאן חוץ מירושלם.

יב האומר איני מתפרנס משל אחרים, שוקדין עליו ומפרנסין אותו, ונותנין לו לשום מלוה, וחוזרין ונותנין לו לשום מתנה דברי ר' מאיר. וחכמים או' נותנין לו לשום מתנה, וחוזרין ונותנין לו לשום מלוה. ר' שמעו' או' אומרין לו הבא משכון, כדי לגוס את דעתו.

יג האומ' איני מתפרנס משל עצמי, שוקדין עליו ומפרנסין אותו, נותנין לו לשם מתנה וחוזרין ונותנין לו לשם מלוה.

יד המסמא את עינו, והמצבה את כריסו, והמעבה את שוקיו, אין נפטר מן העולם עד שיהא לו כך.

טו גבאי צדקה אין רשאין לפרוש זה מזה. אפי' נתן לו חבירו מעות שהוא חייב לו, אפי' מצא מעות בדרך, אינו רשיי ליטלן, שנ' והייתם נקיים מה' ומישראל. אבל פורשין זה מזה לתוך חצר, או לתוך חנות, וגובין.

טז מעשר שני אין גובין ממנו מלוה וחוב, ואין משלמין ממנו את הגמולין, ואין פודין בו שבויין, ואין עושין בו שושבינות, ואין נותנין הימנו דבר לצדקה, אבל משלחין הימנו דבר של גמילות חסדים, וצריך להודיע. ונותנין אותו לחבר עיר בטובה.

יז אמ' ליתן ונתן, נותנין לו שכר אמירה ושכר מעשה, אמ' ליתן ולא הספיק בידו ליתן, נותנין לו שכר אמירה כשכר מעשה. לא אמ' ליתן אבל אמ' לאחרים תנו, נותנין לו שכר על כך, שנ' כי בגלל הדבר הזה יברכך ה' אליך. לא אמ' לאחרים תנו אבל מניח לו בדברים טובים, מניין שנותנין לו שכר על כך, שנ' כי בגלל הדבר הזה.

יח מעשה במונבז המלך שעמד וביזבז אוצרותיו בשני בצרות. שלחו לו (אבותיו) אחיו, אבותיך גנזו אוצרות והוסיפו על של אבותם, ואתה עמדת ובזבזת את כל אוצרותיך, שלך

ושל אבותיך. אמ' להם, אבותי גנזו אוצרו' למטה, ואני גנזתי למעלה, שנ' אמת מארץ תצמח, אבותי גנזו אוצרות מקום שהיד שולטת בו, ואני גנזתי מקום שאין היד שולטת בו, שנ' צדק ומשפט מכון כסאך וגו', אבותי גנזו אוצרות שאין עושין פירות, ואני גנזתי אוצרות שעושין פירות, שנ' אמרו צדיק כי טוב וגו', אבותי גנזו אוצרות ממון, ואני גנזתי אוצרות של נפשות, שנ' פרי צדיק עץ חיים ולוקח נפש' וגו', אבותי גנזו אוצרות לאחרים, ואני גנזתי לעצמי, שנ' ולך תהיה צדקה וגו', אבותי גנזו אוצרות בעולם הזה, ואני גנזתי לעצמי לעולם הבא, שנ' והלך לפניך צדקיך.

יט צדקה וגמילות חסדים שקולין כנגד כל מצות שבתורה, אלא שהצדקה בחיים, גמילות חסדים בחיים ובמתים, צדקה בעניים, גמילות חסדים בעניים ובעשירים, צדקה בממונו, גמלות חסדים בממונו ובגופו.

כ אמ' ר' יהושע בן קרחה מניין שכל המעלים עיניו מן הצדקה כאילו עובד ע"ז, שנ' רק השמר לך פן יהיה דבר עם לבבך בליעל לאמר, ולהלן הוא או' יצאו אנשים בני בליעל, מה בליעל האמור להלן ע"ז, אף בליעל האמור כאן ע"ז.

כא אמ' ר' לעזר בי ר' יוסה מניין שהצדקה וגמלות חסדים שלום גדול ופרקליט גדול בין ישראל לאביהם שבשמים, שנ' כה אמר ה' אל תבא בית מרזח וגו'. חסד, זו גמלות חסדים. הרחמים, זו צדקה. מלמד שהצדקה וגמלות חסדים שלום גדול בין ישראל לאביהם שבשמים.